

teiden tutkimusten tavoitteet eivät välttämättä ole kovinkaan kaukana toisistaan.

Tavin väitöskirjan artikkelit ja yhteenveto-osa muodostavat yhtenäisen ja johdonmukaisen kokonaisuuden akustis-foneettisesta tunneilmaisujen prosodiikan tutkimuksesta. Yhteenveto-osa perustelee kaikkien neljän osatutkimuksen aiheet ja menetelmien valinnan sekä kokoaa näiden artikkelien havainnot yhteen paikkaan. Siinä ei ole erillistä kirjallisuuskatsausta, vaan teksti keskusteluttaa eri aluluvuissa aiempaa tutkimuskirjallisuutta osatutkimuksissa tutkittujen ilmiöiden, menetelmällisten ratkaisujen ja saatujen tulosten kanssa perinpohjaisella mutta helposti ymmärrettävällä tavalla. Tämä on hyvin raikas ratkaisu.

ANNA-MAIJA KORPIJAAKKO-HUUHKA
etunimi.sukunimi@tuni.fi

Kirjoittaja on Tampereen yliopiston
logopedian emeritaprofessori.
Hän toimi Tavin vastaväittäjänä.

Kirjallisuus

- TAVI, LAURI 2017: Acoustic correlates of female speech under stress based on /i/-vowel measurements. – *International Journal of Speech, Language and the Law* 24 s. 227–241. <https://doi.org/10.1558/ijssl.32506>.
- 2019: Classifying females' stressed and neutral voices using acoustic-phonetic analysis of vowels. An exploratory investigation with emergency calls. – *International Journal of Speech Technology* 22 s. 511–520. <https://doi.org/10.1007/s10772-018-09574-6>.
- TAVI, LAURI – ALUMÄE, TANEL – WERNER, STEFAN 2019: Recognition of creaky voice from emergency calls. – *Proceedings INTERSPEECH 2019* s. 1990–1994.
- TAVI, LAURI – WERNER, STEFAN 2020: A phonetic case study on prosodic variation of suicidal emergency calls. – *International Journal of Speech, Language and the Law* 27 s. 59–74. <https://doi.org/10.1558/ijssl.39667>.

Väitöskirja viron kielen partitiivin ja illatiivin variaatiosta

Ann Siiman: *Vormikasutuse varieerumine ning selle põhjused osastava ja sisseütleva käände näitel*. Dissertationes Philologiae Estonicae Universitatis Tartuensis 45. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus 2019. ISBN 978-9949-03-124-5. Saatavilla verkossa osoitteessa <http://hdl.handle.net/10062/64787>.

Viron kielen illatiivin ja partitiivin päätevariaatio on hyvin monipuolista. Millaisia eri varianttien suhteet ovat nykyvirossa, ja missä määrin ne vastaavat sitä, mitä päätevaihtelusta on esitetty kieliopeissa? Mitkä

tekijät vaikuttavat varianttien esiintymiseen, ja mitkä niistä ovat tärkeimpiä? Tällaisia kysymyksiä tutkii Ann Siiman tuoreessa Tarton yliopistossa hyväksytyssä väitöskirjassaan. Väitöskirjan aihe on kiinnostava myös suomen kielen kannalta, sillä niin viron kuin suomenkin kielessä partitiivi ja illatiivi ovat päätevarianttien runsauden takia antoisia sijamuotoja.¹

1. Toimin Ann Siimanin vastaväittäjänä Tartossa ja olen julkaissut väitöskirjasta esittelyn myös *Keel ja Kirjandus* -lehdessä (Laalo 2020).

Siimanin väitöskirja koostuu viidestä artikkelista vuosilta 2013–2018 (ks. Metslang [Siiman] 2013, 2015a, 2015b; Siiman 2016, 2018) ja artikkeliväitöskirjaan kuuluvasta johdanto-osasta. Artikkeleista neljä on vironkielisiä ja yksi englanninkielinen; niistä kaksi käsittelee partitiivia ja kolme yksikön illatiivia.

Väitöskirjansa 70-sivuisessa johdanto-osassa Siiman käsittelee aluksi valitsemaansa teoriataustaa. Tärkeimmät teoreettiset lähtökohdat ovat ajantasaisia ja aiheeseen sopivia: luonnollinen morfologia ja kielen käyttöpohjaisuus. Sitten hän esittelee aineiston, käyttämänsä metodit sekä viron partitiivin ja illatiivin pätevariaation. Termistön osalta on huomattava, että Siiman käyttää termiä *osastav* partitiivin sijasta ja termiä *sisseütlev* 'sisätulento' lyhyen ja pitkän illatiivin yleisnimityksenä. Sen sijaan *illatiiv*-termiä hän käyttää nimenomaan pitkistä sisätulennon muodoista. Lyhyisiin muotoihin hän viittaa viron lingvistiikasta tutulla termillä *aditiiv*. Kuten Siimanin lähteistä ilmenee, näiden termien käytössä on jonkin verran vaihtelua viron kielen eri tutkijoiden välillä. Käytän tässä kirjoituksessa fennistiikkaan vakiintuneita termejä partitiivi ja illatiivi sekä viron kahdesta illatiivityypistä nimityksiä pitkä ja lyhyt illatiivi.

Ensimmäinen artikkeleista (Metslang [Siiman] 2013) pohjautuu Siimanin maisterintutkielmaan. Tässä artikkelissa Siiman tarkastelee yksikön partitiivin variaatiota viron 2000-luvun sähköisessä kirjoitetussa kielessä aineistonaan *Eesti keele koondkorpus* -tietokannan uuden median korpus, jossa on esimerkiksi internetin keskustelupalstojen tekstejä. Tekstilaji on siten verrattain lähellä puhekieltä, mikä sopii tutkijan tavoitteeseen päästä käsiksi mahdollisimman rikkaaseen vaihteluun. Keskeisenä tuloksena on, että useimmissa sanoissa ensisijainen variantti on kirjakielen normien mukainen, mutta etenkin sanoissa *aadress*, *hüve*, *vistrik* ja *ämb-*

lik partitiivin pätevarianttien jakauma poikkeaa normeista siinä määrin, että Siiman ehdottaa näiden sanojen taivutuksen selvittämistä laajemmin, jotta kirjakielen normisto pysyy kielenkäytön tasalla. Yleisemminkin hän ehdottaa kirjakielen normien väljentämistä niin, että nykyistä useampia rinnakkaisvariantteja pidettäisiin hyväksyttävänä.

Vuoden 2015 partitiivartikkeli (Metslang [Siiman] 2015a) keskittyy monikon partitiivin *sid-* ja *si-*lopun variaatioon. Kyseessä on käyttöpohjainen analyysi, mikä tarkoittaa, että Siiman korostaa kielen rakenteen ja kielen käytön vuorovaikutusta. Aineistona ovat sellaiset uuden median korpukselta poimitut sanat, joissa esiintyy *si-* ja *sid-*lopun vaihtelua. Aiemmin tätä samaa vaihtelua on tutkittu viron puhekielen ja murteiden aineiston valossa. Yhdeksi tärkeäksi vaihteluun vaikuttavaksi tekijäksi osoittautuu nominilausekkeen sisäinen, tavallista kongruenssia voimakkaampi yhdenmukaistuminen. Tämä nominilausekkeen sisäinen analogia on aineistossa yleisempää progressiivisena kuin regressiivisena. Edellisessä attribuutti vaikuttaa pääsanaan (*värvilisi unenägusi*, vrt. norminmukainen *värvilisi unenägusid*), kun taas jälkimmäisessä pääsana vaikuttaa attribuuttiin (*kenasi naisi* pro *kenasid naisi*). Tällainen nominilausekkeen sisäinen varianttien tavallista voimakkaampi yhdenmukaistumistendenssi on luonteeltaan samanlainen kuin se lapsenkielessä esiintyvä tendenssi, jota itse olen kutsunut skeemakongruenssiksi (ks. Laalo 2011).

Ensimmäisessä illatiivartikkelissa (Metslang [Siiman] 2015b) tekijä analysoi yksikön illatiivin pitkän ja lyhyen variantin vaihtelua. Virossahan pitkää *sse-*loppuista illatiivia voidaan käyttää kaikkien sanatyypin taivutuksessa, mutta sen rinnalla käytetään monissa sanatyypeissä lyhyttä illatiivia; eräiden sanojen taivutuksessa lyhyt illatiivi on jopa ensisijainen, vallitseva vaihtoehto. Si-

man tutkii vaihtelua erilaisten morfofonologisten tekijöiden kannalta. Niitä ovat muun muassa astevaihtelu, sananloppuiset muutokset, sanan loppuäänne ja tavuluku. Eräs kiinnostava tulos on, että lyhyttä illatiivia käytetään erityisesti silloin, kun sanavartalon lopussa esiintyy äännevaihtelua, ja *sse*-variantin käyttö on tällaisissa nomineissa vähäistä. Siten esimerkiksi nominatiiviltaan konsonanttiloppuisissa sanoissa ensisijainen on lyhyt illatiivi: analogista *sse*-selvennystä ei tarvita, koska vartalonloppuinen äännevaihtelu riittää, kun illatiivissa konsonantin jälkeen tulee ainakin vartalon loppuvokaali (*seminar* : *seminari*) ja usein muutakin taivutusta osoittavaa äänneainesta (*önnelik* : *önnelikku*). Joskus vartalossa tapahtuu huomattavasti suurempiakin muutoksia kuten taivutuksessa *lagi* : *lae*.

Tämä Siimanin tutkimustulos liittyy yleisempään tylogiseen monimuotoisuuteen: niin virossa kuin suomessakin vartalonvaihtelut voivat joskus ottaa hoitaakseen pääteainesten tehtäviä – perustyyppiltään agglutinoinva suffiksikieli käyttää siis toisinaan fleksiokielle ominaisia taivutuskeinoja. Vartalonvaihtelut voivat korvata suffiksien käyttöä taivutuksessa myös suomessa esimerkiksi sellaisessa lapsenkielen kehitysvaiheessa, jossa sijapäätteet ovat enimmäkseen vielä omaksumatta. Niiden puuttuessa pelkkä vartalonvaihtelu osoittaa taivutusta, kuten vaihteluissa *ovi* : *ove*, *jalka* : *jala*, *minä* : *minu* jne. (Laalo 2011: 131). Murteissa-kin tietyt suffiksit karsiutuvat helpommin silloin, kun vartalonvaihtelut riittävän selvästi osoittavat, mistä taivutusmuodosta on kyse. Tämä ilmenee esimerkiksi Juuselan (1989) väitöskirjan aineistosta: nominien monikkomuodoista katoaa diftonginloppuinen monikon *i*-suffiksi huomattavan yleisesti *a*-vartaloisissa nomineissa, kuten *kalassa* : *kalossa* (< *kaloiassa*), joissa vartalonloppuinen vokaalivaihtelu *a* : *o* riittää osoittamaan moni-

kollisuutta, mutta *O*- ja *U*-vartaloisissa sanoissa tämä sama suffiksi säilyy paljon yleisemmin (*talossa* : *taloissa*, *hyllyssä* : *hyllyissä*), koska se on ainoa monikollisuuden ilmaisin näissä nimitystyypeissä (mts. 185, 195). Vartalonvaihtelut voivat siis puhutun suomen tietyissä muodoissa kompensoida suffiksien puuttumista tai katoa. Tässäkin olisi mahdollisuuksia sellaiseen suomen ja viron kontrastointiin, jota Siiman tutkimuksensa pohdintaosuudessa kaippaa.

Vuoden 2016 illatiivartikkeli (Siiman 2016) käsittelee niin ikään yksikön pitkän ja lyhyen variantin vaihtelua, mutta tarkastelun näkökulmana on morfosyntaksi ja semantiikka. Morfosyntaksin osalta tarkastellaan, miten vaihteluun vaikuttavat sellaiset tekijät kuin sanaluokka, lauseenjäsenasema, rektio ja verbin merkitys. Semantiikan osalta Siiman jakaa aineistonsa sanat merkitysryhmiin ja analysoi, minkä verran merkitysryhmä vaikuttaa illatiivivariantin valintaan. Tilastollisen analyysin Siiman tekee muun muassa χ^2 -testin avulla. Tuloksena on, että varianttien esiintymiseen vaikuttavat tutkituista tekijöistä eniten rektio, fraseologia ja semanttiset ryhmät.

Ainoassa englanninkielisessä artikkelissaan (Siiman 2018) Siiman tarkastelee kokoavasti illatiivin vaihteluun vaikuttavia tekijöitä. Aiemmissä artikkeleissa käsiteltyjen tekijöiden lisäksi tulee tarkasteltavaksi vielä sanan viimeisen tahdin tavuluku. Lopputuloksena on, että illatiivivariantin esiintymiseen vaikuttavat eniten kunkin sanan astevaihtelumalli, perusmuodon kestoaste, mahdolliset vartalonloppuiset vaihtelut ja viimeisen puhetahdin tavuluku. Artikkelin lopussa Siiman pohtii jatkotutkimusmahdollisuuksia ja esittää muun muassa ajatuksen, että hänen tarkastelemaan vaihteluita käsiteltäisiin muidenkin kielten osalta. Herääkin kysymys, missä määrin aihepiirin kontrastiivinen tutkimus sopisi esimerkiksi suomeen. Suomessa

ei esiinny virolle ominaisia ekspansiivisia analogisia rinnakkaisvariantteja partitiivissa eikä illatiivissa, mutta varianttien välistä kilpailua voi havaita etenkin monikkomuodoissa (esim. *upeisiin* ~ *upeihin* ja *haravia* ~ *haravoita*). Lapsenkielellä esiintyy runsaastikin vaihtelua myös yksikön illatiivissa, kuten *huoneeseen* ~ *huonesen* ~ *huoneen*, *veneeseen* ~ *venehen* (Laalo 2011: 220–222 ja siinä mainitut lähteet).

Siimanin väitöskirja on kiinnostavaa luettavaa myös suomalaisille kielentutkijoille, sillä se tarjoaa antoisan vertailumahdollisuuden suomen kielen partitiivin ja illatiivin variaation tutkimukseen. Johdannon ja artikkeleista neljän lukeminen tosin vaatii viron kielen taitoa, ja lisäksi tekstin omaksumista voi osaltaan rasittaa se, että Siimanin terminologia poikkeaa fennistisestä. Huomattakoon lisäksi se, että monikon illatiivia työssä ei käsitellä; juuri monikossa illatiivin päätevariaatio on suomessa runsaampaa kuin yksikössä (esim. Itkonen 1959).

Siimanin väitöskirjan artikkeleista näkyy tutkijan kehitys ensimmäisen artikkelin käytännöllisestä normatiivisen kielenohjailun hienosäätöä koskevasta puheenvuorosta yhä pitemmälle meneviin pohdintoihin siitä, mitkä tekijät vaikuttavat sijamuotojen päätevarianttien esiintymiseen, ja myös menetelmät kehittyvät muutamassa vuodessa huomattavasti. Teoksen monipuolisesti antoisa johdanto-osa on kypsää ja tiivistä tieteellistä tekstiä.

KLAUS LAALO
 etunimi.sukunimi@tuni.fi

Kirjoittaja on suomen kielen professori
 Tampereen yliopistossa
 ja toimi Siimanin vastaväittäjänä.

Lähteet

- ITKONEN, TERHO 1959: *-siin* vai *-hin* monikon illatiivissa? – Terho Itkonen, Paavo Pulkkinen & Pertti Virtaranta (toim.), *Verba docent. Juhlakirja Lauri Hakulisen 60-vuotispäiväksi 6.10.1959* s. 372–389. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 263. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- JUUSELA, KAISU 1989: *Törmäysmurteen variaatiosta. Jälkitavun i-loppuisen diftongin edustus Töysän murteessa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 496. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LAALO, KLAUS 2011: *Lapsen varhaiskielioppi ja miniparadigmat*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1309. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 2020: Väitekirja eesti keele partitiivi ja illatiivi varieerumisest. – *Keel ja Kirjandus* 7/2020 s. 634–637.
- METSLANG [SIIMAN], ANN 2013: Osastava käände vormide kasutamisest eesti kirjakeeles. – *Keel ja Kirjandus* 7/2013 s. 507–520.
- 2015a: Mitmuse osastava *sid-* ja *si-lõpu* varieerumise kasutus-põhine analüüs. – *Keel ja Kirjandus* 11/2015 s. 792–803.
- 2015b: Ainsuse pika ja lühikese sisseütleva valiku olenemine morfofonoloogilistest tunnustest. Korpusanalüüs. – *Emakeele Seltsi aasta-raamat* 60 s. 127–147.
- SIIMAN, ANN 2016: Ainsuse sisseütleva vormi valiku seos morfosüntaktiliste ja semantiliste tunnustega. Materjali ning meetodi sobivus korpusanalüüsiks. – *Emakeele Seltsi aastaraamat* 61 s. 207–232.
- 2018: Variation of the Estonian singular long and short illative form. A multivariate analysis. – *SKY Journal of Linguistics* 31 s. 139–167.